

Zagrebački velesajam, Kineski paviljon
Avenija Dubrovnik 15
22. rujna 2026. – 18. listopada 2026.

radno vrijeme izložbe
ponedjeljak – petak 18 – 21
subota i nedjelja 11 – 17

ZAGREBAČKI VELESAJAM

70 GODINA NA DESNOJ OBALI SAVE

Otvorenje terena predviđenog za izgradnju novog sajmišta i prezentacija njegova idejnog plana, 1955. Izvor DAZG

Jesenski međunarodni Zagrebački velesajam, rujan 1956. Pogled na Aleju nacija prema istoku. Izvor DAZG

Zagrebački velesajam danas je prostor neobične nepomičnosti. Velik i jasno omeđen, a ipak uklopljen u grad koji ga je odavno okružio, funkcionira kao skup prostora različitih namjena i intenziteta korištenja. U njegovim su paviljonima skladišta, muzejski depoi, sportske dvorane, škola, vrtić i igraonice; u nekima se još uvijek izlaže i trguje, dok su drugi zatvoreni i zapušteni. Sajamski ritam koji ih je povezivao oslabio je, a prostor zamišljen kao cjelina danas doživljavamo fragmentarno. Upravo zbog njegove fizičke prisutnosti lako je previdjeti kojom je brzinom taj prostor nastao. Današnje paviljone, ceste i zelenilo čitamo kao zatečene dijelove grada, premda ih prije sedamdeset godina nije bilo. Još početkom 1956. na njihovu su se mjestu prostirala polja, gotovo bez prometnih i infrastrukturnih veza sa Zagrebom.

Mislim da je potrebno posebno istaći i radni elan uložen da se plan izgradnje Velesajma na ovoj novoj lokaciji što prije ostvari; o tome dovoljno jasno govori činjenica što se otvorenje ovogodišnjeg Velesajma održava upravo na ovom mjestu, gdje su se još prije pola godine zelenila polja bez ikakvih komunikacionih vez s gradom.

Većeslav Holjevac, 1956.

Zagrebački velesajam ovoga rujna obilježava 70 godina na novozagrebačkoj lokaciji i čak 117 godina postojanja. Ta povijest, kao i povijest sajmovanja u Zagrebu, obvezuje nas da je ponovno učinimo vidljivom. Ovom se izložbom vraćamo trenutku samog preseljenja. Preseljenje Zagrebačkog velesajma i otvaranje njegova novog prostora na desnoj obali Save 1956. bili su rezultat gospodarskih i političkih odluka, ali i desetljeća promišljanja i oblikovanja prekosavskog prostora. Nakon Drugoga svjetskog rata obnovljena je sajamska djelatnost na prostoru nekadašnjega Zagrebačkog zbora u Savskoj cesti, a 1947. osnovan je Zagrebački velesajam. Sajamski prostor postupno je proširivan i progušćivan, no već početkom 1950-ih više nije mogao zadovoljiti rastuće potrebe jugoslavenske privrede i sve brojnijih inozemnih izlagača. Istodobno su desetljeća promišljanja o budućem smjeru razvoja Zagreba stvorila urbanistički okvir za njegovo preseljenje na prekosavski prostor. Tome je prethodilo više od pola stoljeća tehničkog preoblikovanja rijeke i njezine poplavne ravnice, ali i postupna promjena načina na koji se prostor južno od Save zamišljao – od područja vode, oranica i manjih naselja prema prostoru budućega širenja Zagreba. Odluka o gradnji Velesajma taj je proces ubrzala: podrazumijevala je nove prometnice i infrastrukturu, pripremu zemljišta i eksproprijaciju te

Jesenski međunarodni Zagrebački velesajam, rujna 1956. Pogled na Aleju nacija prema zapadu. Izvor DAZG

Jesenski međunarodni Zagrebački velesajam, rujan 1956.

Obilazak sajma tijekom posjeta prvog sekretara Centralnog komiteta Komunističke partije Sovjetskog Saveza Nikite Hruščova. U prvom redu prepoznajemo zagrebačkog gradonačelnika Većeslava Holjevca, Nikitu Hruščova, Josipa Broza Tita, direktora Zagrebačkog velesajma Ivana Bačuna i potpredsjednika Saveznog izvršnog vijeća Svetozara Vukmanovića Tempa. Izvor DAZG

promjenu načina korištenja dotadašnjega poljoprivrednog prostora. Izgradnja Velesajma bila je infrastrukturni, arhitektonski, gospodarski i politički pothvat čije je značenje daleko nadilazilo granice novog sajmišta. Novi prostor prostirao se na 370.000 četvornih metara, što je Zagrebački velesajam svrstalo među najveće sajmove u poslijeratnoj Europi.

Urbanističko oblikovanje novog sajmišta povjereno je Arhitektonskom atelieru Marijana Haberlea, čiji zadatak nije bio projektirati samo pojedinačne građevine, nego osmisliti urbanistički okvir čitavoga sajamskog grada. Tako njegov idejni plan nije određivao konačan izgled Velesajma, nego je zamišljen kao prilagodljiva matrica koja može primiti paviljone različitih autora, država, programa i arhitektonskih izraza. Ono što je 1955. predstavljeno kao gotovo idealizirana slika budućnosti, tijekom nekoliko mjeseci 1956. postalo je golemo gradilište. Projektiranje i gradnja odvijali su se paralelno, a zajedno s paviljonima nastajale su ceste, željeznica, vodovod, kanalizacija, električna i telefonska mreža te zelenilo. Gradnja Velesajma bila je istodobno i gradnja infrastrukture budućega grada južno od Save.

Novo sajmište otvoreno je u trenutku intenzivnog oblikovanja međunarodne pozicije socijalističke Jugoslavije između hladnoratovskih blokova. Obnovljeni odnosi sa Sovjetskim Savezom, gospodarske veze sa Zapadom i sve intenzivniji kontakti s novim državama Afrike i Azije susreli su se na istom prostoru. Raspored izlagača i paviljona zato nije bio samo pitanje organizacije sajma: postao je svojevrsni prostorni poligon razvoja jugoslavenske nesvrstane vanjske politike. Na Velesajmu je gospodarska razmjena dobila svoj arhitektonski i urbani okvir, a politička ideja suradnje i miroljubive koegzistencije konkretnu, svakodnevno vidljivu formu.

Haberleov urbanistički okvir svoj je konačni izgled dobio tek nakon podizanja paviljona koji su ga ispunili. Njihova arhitektura pritom nije bila neutralna ovojnica za izlaganje robe. Paviljoni su mogli predstavljati proizvod, tehnološku inovaciju ili samu državu i njezinu predodžbu o sebi. Arhitektura je tako postala dio izložbenog programa i sredstvo predstavljanja robe, tehnologije, ali i nacionalnog identiteta. Paviljoni nisu bili samo prostor izlaganja – i sama je arhitektura postala eksponat.

Povijest Zagrebačkog velesajma ovom se izložbom čita kao amalgam planiranja, želja i mogućnosti. Njegova neizvjesna budućnost ponovno otvara pitanje odnosa prema prostoru i njegovoj povijesti. Nije stoga važno samo kako je taj prostor nastao, nego i kako prenijeti dalje sjećanje na ono što je bio – ne kao nostalgiju za dovršenom prošlošću, nego kao mogućnost drukčijeg pogleda na njegovu budućnost.

impresum

autorice izložbe i tekstova:

Melita Čavlović (Arhitektonski fakultet u Zagrebu, AF)

Sonja Leboš (Udruga za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja, UIII)

Lana Lovrenčić (Institut za povijest umjetnosti, IPU)

maketa Zagrebačkog velesajma: Marko Ambroš (Deminutiv studio)

dizajn i oblikovanje kataloga i panela: Jana Dabac (Diapozitiva)

tisak panela: Ars kopija d.o.o.

tisak kataloga: Grafing, offset & digital print

naklada: 200

produkcija:

Centar za kulturu Novi Zagreb,

Institut za povijest umjetnosti,

Udruga za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja

izložba je ostvarena u suradnji i uz podršku Zagrebačkog velesajma

izložba je organizirana u okviru projekata

Udruge za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja "Geometrije (od)rasta III" i

"Prostori Novog Zagreba 1: Zagrebački velesajam" te projekta Instituta za povijest

umjetnosti "Fenomeni hrvatskoga umjetničkog moderniteta – FEMO"

podrška:

Grad Zagreb – Gradski ured za kulturu i civilno društvo,

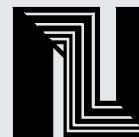
Ministarstvo kulture i medija RH,

Europska unija – NextGenerationEU iz sredstava osiguranih u

Nacionalnom planu oporavka i otpornosti 2021.–2026. (NPOO)

rad Udruge za interdisciplinarna i interkulturalna istraživanja

institucionalno podržava Zaklada "Kultura nova"

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI

